

ĢENERĀLADVOKĀTA JANA MAZAKA [JÁN MAZÁK]

VIEDOKLIS,

sniegts 2011. gada 1. aprīlī¹

1. *Corte d'appello di Trento* (Itālija) ir uzdevusi Tiesai divus prejudiciālus jautājumus saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvu 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi², kuri ir formulēti šādi:

“Vai, ņemot vērā lojālas sadarbības principu, kura nolūks ir nodrošināt direktīvas mērķu sasniegšanu, kā arī soda samērīguma, atbildības un pamatotības principus, Direktīvas 2008/115/EK 15. un 16. pants pieļauj:

1) iespēju, ka par administratīvās atgriešanas procedūras starposma pārkāpumu pirms attiecīgās procedūras noslēgšanas var tikt piemērots kriminālsods, piemērojot visstingrāko administratīvo piespiedu līdzekli no visiem pieejamajiem?

2) iespēju piemērot brīvības atņemšanas sodu līdz pat četriem gadiem tikai par to, ka attiecīgā persona ir atteikusies sadarbīties izraidīšanas procedūras laikā, it īpaši, ja nav ticis izpildīts pirmais administratīvās iestādes izdotais izbraukšanas rīkojums?”

2. Iesniedzējtiesa uzskata, ka Tiesas atbilde uz uzdotajiem jautājumiem ir nepieciešama, lai varētu izskatīt apelācijas sūdzību, kuru H. El Dridi [*H. El Dridi*], trešās valsts valstspiederīgais, kurš nelikumīgi uzturas Itālijā, ir iesniedzis par *Tribunale di Trento* [Trento Pirmās instances tiesas] (Itālija) spriedumu, ar kuru par 2010. gada 29. septembri konstatētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, proti, par *questore*³ izdotā rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu 5 dienu laikā neizpildīšanu, tā notiesāja H. El Dridi ar brīvības atņemšanas sodu uz vienu gadu.

3. Precīzāk, runa ir par *questore d'Udine* 2010. gada 21. maijā izdoto izbraukšanas rīkojumu, kas tika izdots, pamatojoties uz Turīnas prefekta 2004. gada 8. maijā pieņemto lēmumu par izraidīšanu, par kuru H. El Dridi tika paziņots viņa atbrīvošanas no ieslodzījuma brīdī, pēc tam, kad viņš bija izcietis ilgu cietumsodu saistībā ar notiesāšanu

1 — Oriģinālvaloda — franču.

2 — OV L 348, 98. lpp.

3 — *Questore* ir vietējās policijas iestādes augstākā amatpersona.

par darbībām ar narkotiskajām vielām. Šis izbraukšanas rikožums bija pamatots ar to, ka H. El Dridi nav iespējams nogādāt līdz robežai pārvadātāja vai cita transportēšanas līdzekļa nepieejamības dēļ, to, ka H. El Dridi nav personu apliecinošu dokumentu, kā arī to, ka H. El Dridi vietu trūkuma dēļ nav iespējams ievietot īpašās aizturēšanas telpās.

4. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka H. El Dridi šobrīd ir aizturēts saistībā ar apsūdzību par iepriekš minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Tādēļ Tiesa atbilstoši LESD 267. panta ceturtajai daļai pēc iesniedzējtiesas lūguma nolēma šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu piemērot steidzamības tiesvedību.

5. Rakstveida apsvērumus Tiesai iesniedza H. El Dridi, Itālijas valdība, kā arī Eiropas Komisija. Visi šie lietas dalībnieki piedalījās 2011. gada 30. martā notikušajā tiesas sēdē.

6. H. El Dridi ir piedāvājis Tiesai uz uzdotajiem jautājumiem atbildēt tādejādi, ka Direktīvas 2008/115 15. un 16. pants, kuriem ir tieša iedarbība dalībvalstu tiesību sistēmās, nepieļauj iespēju, ka dalībvalsts var piemērot brīvības atņemšanas sodu par izbraukšanas rikožuma neievērošanu, kurš administratīvās atpakaļnosūtīšanas procedūras ietvaros

ir ticis pieņemts attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo.

7. Komisija ir ierosinājusi sniegt gandrīz identisku atbildi. Tā papildus ir norādījusi, ka ne tikai Direktīvas 2008/115 15. un 16. pants vien, bet arī tās 7. panta 1. punkts, kā arī 8. panta 1. punkts nepieļauj attiecīgo valsts tiesisko regulējumu.

8. Itālijas Republika — pārstāvēdama pretēju viedokli — ir piedāvājusi Tiesai uz uzdotajiem jautājumiem atbildēt tādejādi, ka Direktīva 2008/115 un Kopienu princips par lojālu sadarbību ar mērķi nodrošināt lietderīgo iedarbību pieļauj attiecīgo valsts tiesisko regulējumu, ja izbraukšanas rikožums, pamatojoties uz tiesas konkrēto vērtējumu, atbilst iepriekš minētās direktīvas noteikumiem.

Atbilstošās tiesību normas

Direktīva 2008/115

9. Direktīvas 2008/115 mērķis, kā tas izriet gan no tās preambulas otrā un divdesmitā apsvēruma, gan arī no tās 1. panta, ir

izstrādāt kopīgus noteikumus attiecībā uz atpakaļnosūtīšanu, izraidīšanu, piespiedu līdzekļu izmantošanu, aizturēšanu un ieceļošanas aizliegumiem saistībā ar trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri nelikumīgi uzturas dalībvalsts teritorijā, un šiem noteikumiem ir jākalpo par pamatu efektīvai izraidīšanas politikai.

10. Direktīvas 2008/115 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā dalībvalstīm ir dota iespēja nolemt nepiemērot šo direktīvu attiecībā uz tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir pakļauti atpakaļnosūtīšanas procedūrai krimināltiesisku sankciju dēļ vai to rezultātā, vai kuriem tiek piemērotas izdošanas procedūras.

11. Atbilstoši Direktīvas 2008/115 preambulas desmitajam apsvērumam, saskaņā ar kuru piespiedu izraidīšanas vietā priekšroka ir dodama brīvprātīgas trešo valstu valstspiederīgo, kuri nelikumīgi uzturas dalībvalsts teritorijā, atgriešanās iespējai, šīs direktīvas 7. pantā ar virsrakstu "Brīvprātīga izceļošana" ir paredzēts:

"1. Atgriešanās lēmumā brīvprātīgai izceļošanai nosaka pienācīgu laika posmu no septiņām dienām līdz trīsdesmit dienām, neskarot 2. un 4. punktā minētos izņēmumus. [...]"

[..]

4. Ja pastāv bēgšanas iespējamība vai ja likumīgas uzturēšanās pieteikums ir atzīts par nepārprotami nepamatotu vai tā pamatā ir krāpšana, vai arī, ja attiecīgā persona apdraud sabiedrības kārtību, drošību vai valsts drošību, dalībvalstis var nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai vai var noteikt laika posmu, kas ir īsāks par septiņām dienām."

12. Direktīvas 2008/115 8. pants ar virsrakstu "Atgriešana" ir formulēts šādi:

"1. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu atgriešanas lēmumu, ja saskaņā ar 7. panta 4. punktu nav noteikts laika posms brīvprātīgai izceļošanai vai ja atgriešanās pienākums nav izpildīts laika posmā, kas saskaņā ar 7. pantu noteikts brīvprātīgai izceļošanai.

[..]

4. Ja dalībvalstis kā pēdējo iespēju izmanto piespiedu līdzekļus, lai veiktu tāda trešās valsts valstspiederīgā izraidīšanu, kas pretojas izraidīšanai, minētie līdzekļi ir samērīgi un nepārsniedz saprātīgi vajadzīgu spēku. Tos piemēro, kā tas noteikts valsts tiesību aktos saskaņā ar pamattiesībām un pienācīgi

ievērojot attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā cieņas neaizskaramību un veselības stāvokli.

[..]”

13. Direktīvas 2008/115 15. panta, kurš ietverts nodaļā par aizturēšanu izraidīšanas nolūkā un kura virsraksts ir “Turēšana apsardzībā [Aizturēšana]”, redakcija ir šāda:

“1. Ja vien konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vājākus piespiedu līdzekļus, dalībvalstis var aizturēt un turēt apsardzībā tikai to trešās valsts valstspiederīgo, kam paredzēts piemērot atgriešanas procedūras, lai sagatavotos atgriešanai un/vai veiktu izraidīšanas procesu, jo īpaši tad, ja:

- a) pastāv bēgšanas iespējamība vai
- b) attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais izvairās no atgriešanas vai izraidīšanas procesa vai traucē tā sagatavošanu.

Ikvienu turēšanu apsardzībā [aizturēšana] ir iespējami īsa, un tā turpinās tikai tik ilgi, kamēr veic izraidīšanas pasākumus, un to izpilda ar pienācīgu rūpību.

[..]

I - 3020

4. Ja izrādās, ka tiesisku vai citu apsvērumu dēļ izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla, vai ja 1. punktā noteiktie apstākļi vairs nepastāv, turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] vairs neuzskata par pamatotu un attiecīgo personu nekavējoties atbrīvo.

5. Turēšana apsardzībā [aizturēšana] ir spēkā tik ilgi, kamēr saglabājas 1. punktā noteiktie apstākļi un kamēr tā ir nepieciešama, lai nodrošinātu sekmīgu izraidīšanu. Katra dalībvalsts nosaka ierobežotu turēšanas apsardzībā [aizturēšanas] laikposmu, kas nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus.

6. Dalībvalstis nedrīkst pagarināt 5. punktā minēto termiņu, izņemot pagarinājumu uz ierobežotu laikposmu, kas saskaņā ar valsts tiesību aktiem nepārsniedz papildu divpadsmit mēnešus gadījumos, ja neatkarīgi no to pamatotiem centieniem izraidīšanas procedūra varētu ieilgt šādu iemeslu dēļ:

- a) attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais atsakās sadarboties vai
- b) kavējas vajadzīgo dokumentu saņemšana no trešām valstīm.”

14. Direktīvas 2008/115 16. panta 1. punktā ir paredzēts, ka turēšanu apsardzībā [aizturēšanu] parasti isteno īpašās aizturēšanas telpās. Ja dalībvalsts nespēj nodrošināt uzturēšanos īpašās aizturēšanas telpās un ir spiesta izmantot cietuma telpas, aizturētos trešo valstu valstspiederīgos nošķir no parastiem ieslodzīt[aj]iem.

15. Saskaņā ar Direktīvas 2008/115 20. pantu dalībvalstīm ir jāievieš normatīvie un administratīvie akti, kas, ievērojot tās 13. panta 4. punktu, vajadzīgi, lai līdz 2010. gada 24. decembrim izpildītu šīs direktīvas prasības.

Valsts tiesiskais regulējums

16. Līdz 2010. gada 24. decembrim Itālijas Republika vēl nebija pieņēmusi Direktīvā 2008/115 paredzētos normatīvos aktus.

17. Imigrācijas jomu reglamentē 1998. gada 25. jūlija Dekrētlukums Nr. 286 par konsolidētajiem noteikumiem attiecībā uz imigrāciju un ārzemnieka statusu (turpmāk tekstā — “Dekrētlukums Nr. 286/1998”).

18. Dekrētlukuma Nr. 286/1998 13. pantā ar virsrakstu “Administratīvā izraidīšana” ir paredzēts:

“1. Ar sabiedrisko kārtību un valsts drošību saistītu apsvērumu dēļ iekšlietu ministrs var pieņemt lēmumu par ārzemnieka izraidīšanu, pat ja tas neuzturas valsts teritorijā [..].

2. Prefekts pieņem lēmumu par izraidīšanu, ja ārzemnieks:

a) ir iecerojis valsts teritorijā, izvairoties no robežkontroles, un nav ticis nosūtīts atpakaļ saskaņā ar 10. pantu;

b) ir palicis valsts teritorijā, neveicot 27. panta 1.a punktā paredzēto paziņošanu vai paredzētajā termiņā nelūdzot izsniegt uzturēšanās atļauju, ja vien šī nokavējuma pamatā nav bijuši ar nepārvaramu varu saistīti apstākļi, vai arī ir palicis valsts teritorijā, neraugoties uz uzturēšanās atļaujas atsaukšanu vai atcelšanu, vai arī nav lūdzis tās atjaunošanu, kaut arī tās darbības termiņš ir izbeidzies pirms vairāk nekā 60 dienām. [..]

[..]

4. Izņemot 5. punktā uzskaitītos gadījumus, izraidīšanu *questore* parasti veic, ar tiesībsargājošo iestāžu pārstāvju palīdzību nogādājot attiecīgo personu līdz robežai.

5. Ja ārzemnieks turpina uzturēties valsts teritorijā, neraugoties uz to, ka tā uzturēšanās atļaujas termiņš ir izbeidzies pirms vairāk nekā 60 dienām, un nav lūdzis šo atļauju atjaunot, lēmumā par izraidīšanu viņam tiek noteikts pienākums atstāt valsts teritoriju 15 dienu laikā. Ja prefekts uzskata, ka pastāv konkrēts risks, ka ārvalsts pilsonis varētu izvairīties no lēmuma izpildes, *questore* pieņem lēmumu par attiecīgās personas tūlītēju nogādāšanu līdz robežai. [..]”

19. Dekrētlukuma Nr. 286/1998 14. pants attiecas uz lēmumu par ārzemnieka, kurš nelikumīgi uzturas Itālijā, izraidīšanu izpildi. Tā redakcija ir šāda:

“1. Ja nav iespējams nekavējoties veikt izraidīšanu, nogādājot attiecīgo personu līdz robežai vai nosūtot to atpakaļ, jo ārzemniekam ir jāsniedz palīdzība, ir jāveic papildu pārbaudes tā identitātes vai pilsonības, vai arī ceļojuma dokumentu iegūšanas apstākļu noskaidrošanai, vai arī nav pieejams pārvadātājs vai cits piemērots transportēšanas līdzeklis, *questore* pieņem lēmumu par ārzemnieka aizturēšanu uz noteikti nepieciešamo laika posmu un ievietošanu vistuvākajās īpašajās aizturēšanas telpās [..].

[..]

5.a Ja ārzemnieku nav iespējams ievietot īpašās aizturēšanas telpās vai ja uzturēšanās šādā centrā laikā nav bijis iespējams īstenot

izraidīšanu vai nosūtīšanu atpakaļ, nogādājot attiecīgo personu līdz robežai, *questore* attiecībā uz ārzemnieku izdod rīkojumu par valsts teritorijas atstāšanu 5 dienu laikā. Rīkojums tiek izdots rakstveidā, un tajā tiek norādīts, kādas sekas nelikumīgā uzturēšanās valsts teritorijā rada saistībā ar piemērojamajām sankcijām, tai skaitā atkārtotas pārkāpuma izdarīšanas gadījumā. [..]

5.b Ārzemnieku, kurš, pārkāpjot *questore* saskaņā ar 5.a punktu izdoto rīkojumu, bez pamatota iemesla turpina nelikumīgi uzturēties valsts teritorijā, soda ar brīvības atņemšanas sodu no viena līdz četriem gadiem, ja lēmums par izraidīšanu vai nosūtīšanu atpakaļ ir ticis pieņemts saistībā ar nelikumīgu iecelošanu valsts teritorijā 13. panta 2. punkta a) un c) apakšpunkta izpratnē, vai saistībā ar uzturēšanās atļaujas nepieprasīšanu vai savas uzturēšanās valsts teritorijā nedeklarēšanu paredzētajā termiņā, nepastāvot ar nepārvaramu varu saistītiem apstākļiem, vai arī saistībā ar tā uzturēšanās atļaujas atsaukšanu vai atcelšanu. Gadījumā, ja lēmums par izraidīšanu ir ticis pieņemts tādēļ, ka uzturēšanās atļaujas termiņš ir izbeidzies pirms vairāk nekā 60 dienām, un ja nav iesniegts lūgums par tās atjaunošanu vai arī ja lūgums par uzturēšanās atļaujas piešķiršanu ir ticis noraidīts, vai arī ja ārzemnieks ir uzturējies valsts teritorijā, pārkāpjot 2007. gada 28. maija Likuma Nr. 68 1. panta 3. punkta noteikumus, ir piemērojams brīvības atņemšanas sods no sešiem mēnešiem līdz 1 gadam. Katrā ziņā, ja vien ārzemnieks netiek aizturēts, *questore* saskaņā ar 5.a punktu izdotā izbraukšanas rīkojuma neizpildes gadījumā tiek pieņemts jauns akts par izraidīšanu, tiesībsargājošo iestāžu pārstāvjiem nogādājot attiecīgo personu

līdz robežai. Gadījumā, ja nogādāšanu līdz robežai nav iespējams veikt, ir piemērojami šā panta 1. un 5.a punkta noteikumi, kā arī attiecīgā gadījumā — 13. panta 3. punktā paredzētie noteikumi.

valstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanu izraidīšanas nolūkā, pieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, saskaņā ar kuru tas, ka ārzemnieks, kurš valstī uzturas nelikumīgi, nav izpildījis valsts iestādes pieņemto lēmumu par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā, ir uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods līdz četriem gadiem.

5.c Ārzemnieku, kurš ir 5.b punktā paredzētā izraidīšanas pasākuma un jauna 5.a punktā paredzēta izbraukšanas rīkojuma adresāts un kurš turpina nelikumīgi uzturēties valsts teritorijā, soda ar brīvības atņemšanas sodu no viena līdz pieciem gadiem. Katrā ziņā ir piemērojami 5.b punkta trešajā un ceturtajā teikumā ietvertie noteikumi.

5.d Attiecībā uz 5.b punkta pirmajā teikumā un 5.c punktā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem tiek piemērota vienkāršota procedūra [*rito direttissimo*], un tos izdarījušās personas apcietināšana ir obligāta. [..]”

21. Lai atbilde uz uzdotajiem jautājumiem būtu izmantojama un lietderīga, neatkarīgi no tā, vai tāda persona kā H. El Dridi, proti, persona, kurai ir izvirzīta apsūdzība par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kuru veido valsts iestādes pieņemtā lēmuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neievērošana, ir tikusi apcietināta vai aizturēta kriminālprocesa ietvaros vai arī nē, kā arī neatkarīgi no tā, vai šī persona noslēgumā ir tikusi notiesāta ar brīvības atņemšanas sodu vai arī nē, es uzskatu, ka ir jāizvērtē ne tikai Direktīvas 2008/115 15. un 16. pants, bet arī šīs direktīvas 8. panta 1. punkts, kā arī šajā direktīvā paredzētā atpakaļnosūtīšanas procedūra pati par sevi.

Vērtējums

20. Abus šos jautājumus, kuri, pēc manām domām, ir jāizskata kopā, es saprotu tādējādi, ka ar tiem Tiesai tiek lūgts izvērtēt, vai Direktīvas 2008/115 15. un 16. pants, kas reglamentē trešo valstu valstspiederīgo, kuri

22. Tomēr vispirms ir jāprecizē, vai, ņemot vērā Direktīvas 2008/115 2. panta 2. punkta b) apakšpunktu, šī direktīva ir piemērojama tādai situācijai, kādā atrodas H. El Dridi, proti, tāda ārzemnieka situācijai, kurš dalībvalsts teritorijā uzturas nelikumīgi un attiecībā uz

kuru valsts iestādes izdota rīkojuma atstāt valsts teritoriju noteiktā termiņā neizpildīšanas dēļ ir uzsākts kriminālprocess.

23. Direktīvas 2008/115 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā dalībvalstīm ir dota iespēja nolemt nepiemērot šo direktīvu attiecībā uz tiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir pakļauti atpakaļnosūtīšanas procedūrai krimināltiesisku sankciju dēļ vai to rezultātā vai kuriem piemēro izdošanas procedūras.

24. No šīs tiesību normas formulējuma nepārprotami izriet, ka izslēgšana no Direktīvas 2008/115 personiskās piemērošanas jomas var pastāvēt tikai tad, ja ārzemnieka atpakaļnosūtīšanas pienākums ir noteikts kā krimināltiesiska sankcija vai ir tās rezultāts.

25. Kaut arī saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesai nav kompetences interpretēt valsts tiesības⁴, šajā gadījumā šķiet, ka no Dekrētlikuma Nr. 286/1998 13. un 14. panta izriet, ka pienākums atstāt dalībvalsts

teritoriju vai — atbilstoši Direktīvā 2008/115 izmantotajai terminoloģijai — atpakaļnosūtīšanas pienākums nav uzskatāms par krimināltiesisku sankciju vai tās rezultātu. Gan prefekta izdotais lēmums par izraidīšanu, gan *questore* izdotais izbraukšanas rīkojums ir administratīvi lēmumi, kas pieņemti saistībā ar attiecīgās personas nelikumīgo uzturēšanos, un tie nav saistīti ar krimināltiesisku sankciju piemērošanu šai personai.

26. Kriminālprocess, kas šobrīd ir uzsākts pret H. El Dridi un kura noslēgumā var tikt piemērots brīvības atņemšanas sods no viena līdz četriem gadiem, nav atpakaļnosūtīšanas pienākuma rašanās pamats, bet tieši pretēji — šī pienākuma neizpildes sekas.

27. Uzskatu, ka no iepriekš minētā izriet, ka Direktīvas 2008/115 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā paredzētā izslēgšana no šīs direktīvas piemērošanas jomas šajā gadījumā nav piemērojama, un līdz ar to uz tādu situāciju, kādā atrodas H. El Dridi, ir attiecināma šīs direktīvas piemērošanas joma.

28. Turklāt uzskatu, ka dalībvalsts, kura nav pieņēmusi tiesību normas direktīvas transponēšanai (kā tas ir Itālijas Republikas gadījumā, runājot par Direktīvu 2008/115), nevar atsaukties uz no šīs direktīvas izrietošo tiesību

4 — Šajā ziņā skat. 2006. gada 10. janvāra spriedumu lietā C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze* u.c. (Krājums, I-289. lpp., 63. punkts), kā arī 2011. gada 17. marta spriedumu apvienotajās lietās C-128/10 un C-129/10 *Naftiliaki Etairia Thasou un Amaltheia I Naftiki Etairia* (Krājums, I-1885. lpp., 40. punkts).

piemērošanu, šajā gadījumā — uz dalībvalsts tiesībām ierobežot direktīvas personiskās piemērošanas jomu. Ja tiktu atzīts pretējais, tas nozīmētu, ka dalībvalsts varētu gūt labumu no tiesībām, kas izriet no direktīvas, neizpildīdama tai šajā ziņā noteiktos pienākumus, it īpaši pienākumu pieņemt noteikumus direktīvas transponēšanai.

29. Pēc šā secinājuma par Direktīvas 2008/115 personiskās piemērošanas jomu, ar kuru mēģināts nodrošināt līdzsvaru starp dalībvalsts tiesībām kontrolēt ārzemnieku ieeļošanu, uzturēšanos un to izraidīšanu, no vienas puses⁵, un ārzemnieku pamattiesību un to cieņas neaizskaramības ievērošanu, no otras puses, es varu pievērsties šajā direktīvā paredzētās atpakaļnosūtīšanas procedūras izvērtējumam.

30. Direktīvā 2008/115 priekšroka ir dota brīvprātīgai trešās valsts valstspiederīgā, kurš dalībvalsts teritorijā uzturas nelikumīgi, atgriešanās iespējai. Tieši tādēļ atgriešanās lēmumā, t.i., kā tas izriet no Direktīvas 2008/115 3. panta 4. punkta, lēmumā, kurā norādīts vai konstatēts, ka trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās ir nelikumīga, un noteikts vai konstatēts atgriešanās pienākums, parasti ir jābūt paredzētam

pienācīgam termiņam brīvprātīgas izceļošanas īstenošanai.

31. Pēc šā termiņa izbeigšanās, pastāvot atgriešanās pienākuma neizpildei, t.i., pēc tam, kad ārzemnieks, kurš valsti uzturas nelikumīgi, nav izpildījis valsts iestādes lēmumu par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā, atbilstoši Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punktam dalībvalstīm ir jāveic visi vajadzīgie pasākumi, lai izpildītu atgriešanas lēmumu, tostarp kā pēdējo iespēju izmantojot arī piespiedu līdzekļus.

32. Tiesa, Direktīvā 2008/115 izsmeļoši nav uzskaitīti pasākumi, kas var tikt veikti, lai izpildītu atgriešanas lēmumu. Tomēr, ņemot vērā katras no atpakaļnosūtīšanas procedūrām individualitāti (unikalitāti), tas nemaz nebūtu iespējams.

33. Tomēr saskaņā ar tajā pausto vēlmi nodrošināt ārzemnieku pamattiesību un to cieņas neaizskaramības ievērošanu, Direktīvā 2008/115 ir minēts un tās 15.–18. pantā — salīdzinoši detalizēti — ir reglamentēts viens no tās 8. panta 1. punktā paredzētajiem pasākumiem, proti, aizturēšana izraidīšanas nolūkā, tiktāl, ciktāl šis pasākums ir uzskatāms par Eiropas Savienības Pamattiesību

5 — Eiropas Cilvēktiesību tiesa pastāvīgi ir uzsvērusi, ka tas ir pastāvīgs starptautisko tiesību princips, skat., piemēram, ECTK 1991. gada 18. februāra spriedumu lietā *Moustaquim* pret Beļģiju, A sērija, Nr. 193, 43. punkts, kā arī 2008. gada 24. janvāra spriedumu lietā *Riad* un *Idiab* pret Beļģiju, 94. punkts.

hartas 6. pantā garantētās brīvības būtisku apdraudējumu.

papildelements ir trešo valstu valstspiederīgo, kuri nelikumīgi uzturas dalībvalstu teritorijā, tiesības uz šādu valsts rīcību.

34. Direktīvas 2008/115 15. panta 1. punkta izpratnē aizturēšana ir tāds piespiedu līdzeklis, kuru ir iespējams izmantot, tikai lai sagatavotos atpakaļnosūtīšanai un/vai veiktu izraidīšanas procesu, ja vien konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vājākus piespiedu līdzekļus.

35. Tāpat ir jāatgādina, ka Direktīvas 2008/115 15. un 16. panta formulējums liecina par to, ka tās autori ir vēlējušies nošķirt aizturēšanu izraidīšanas nolūkā no personiskās brīvības atņemšanas kriminālprocesa ietvaros, kā, piemēram, apcietināšanu, pagaidu aizturēšanu vai ieslodzījumu.

36. Uzskatu, ka no Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punkta, skatot to kopā ar šīs direktīvas 15. un 16. pantu, kuri ir beznosacījuma un pietiekami precīzi, izriet, pirmkārt, ka dalībvalstij ir pienākums veikt pasākumus, lai izpildītu atgriešanas lēmumu, un, otrkārt, ka, lai nodrošinātu pirmā minētā pienākuma lietderīgo iedarbību, dalībvalstij ir pienākums neveikt pasākumus, kuri varētu apdraudēt šā lēmuma izpildi. Šo dalībvalstu pienākumu

37. Attiecībā uz Itālijas tiesiskajā regulējumā paredzēto atpakaļnosūtīšanas sistēmu ir jāatzīmē, ka Itālijas Republika pati ir atzinusi, ka līdz 2010. gada 24. decembrim tā nebija pieņēmusi Direktīvā 2008/115 paredzētos normatīvos aktus. Imigrācijas jomu reglamentē Dekrētlikums Nr. 286/1998, kurā ir paredzēta atpakaļnosūtīšanas procedūra vai atbilstoši šajā dekrētā izmantotajai terminoloģijai — administratīvā izraidīšanas procedūra, kura atšķiras no Direktīvā 2008/115 paredzētās, — vispirms prefekts izdod lēmumu par izraidīšanu, kuru ar tiesībsargājošo iestāžu pārstāvju palīdzību nogādājot attiecīgo personu līdz robežai izpilda *questore*, pēc tam, ja šo lēmumu nav iespējams nekavējoties izpildīt, tiek pieņemts lēmums par ārzemnieka aizturēšanu un, visbeidzot, ja ārzemnieku nav iespējams aizturēt, tiek izdots *questore* rīkojums atstāt valsts teritoriju 5 dienu laikā. Šī rīkojuma neizpilde ir kvalificējama kā noziedzīgs nodarījums, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods no viena līdz četriem gadiem.

38. Tomēr abiem attiecīgajiem tiesiskajiem regulējumiem ir viens kopējs aspekts, proti, gan Direktīvā 2008/115, gan Dekrētlikumā Nr. 286/1998 ir paredzēta iespēja, ka trešās valsts valstspiederīgais, kurš nelikumīgi uzturas dalībvalsts teritorijā, varētu neizpildīt valsts iestādes izdoto rīkojumu atstāt valsts teritoriju noteiktā termiņā. Taču šajos

tiesību aktos šādā gadījumā ir paredzētas atšķirīgas sekas. Ja sistēmā, kas ir ieviesta ar Direktīvu 2008/115, šāda rīcība atbilstoši tās 15. panta 1. punktam var būt pamats trešās valsts valstspiederīgā, kurš valstī uzturas nelikumīgi, aizturēšanai, kas ir nepieciešams pasākums, lai varētu izpildīt atgriešanas lēmumu, ja vien konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vājākus piespiedu līdzekļus, tad atbilstoši Dekrētlikumam Nr. 286/1998 šāda rīcība ir uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods no viena līdz četriem gadiem.

39. Līdz ar to rodas jautājums, vai noziedzīgais nodarījums, kuru veido valsts iestādes izdotā rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neizpilde un kas ir sodāms ar brīvības atņemšanas sodu, var tikt uzskatīts par tādu valsts pasākumu, kurš ir nepieciešams atgriešanas lēmuma izpildei Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punkta izpratnē, vai tieši pretēji — par pasākumu, kurš var apdraudēt minētā lēmuma izpildi.

40. Attiecībā uz brīvības atņemšanas sodu kā tādu valsts pasākumu, kurš ir nepieciešams atgriešanas lēmuma izpildei, noderīgs ir Itālijas Republikas rakstveida apsvērumos sniegtais paskaidrojums. Kā apgalvo Itālijas Republika, brīvības atņemšanas sods ir sankcija, kura ir piemērojama kā sods par valsts iestādes izdotā rīkojuma neievērošanu, kas ir smags sabiedriskās kārtības pārkāpums,

un līdz ar to šis sods nav piespiedu līdzeklis, kas paredzēts atgriešanas lēmuma izpildei, bet gan tiesību sistēmā paredzēts represīvs līdzeklis, kas ir pakārtots attaisnojoša iemesla neesamības pārbaudei, pastāvot iestādes izdotā rīkojuma pārkāpumam.

41. Šajā ziņā jākonstatē, ka ir pilnībā jāpiekrit šim attiecīgā brīvības atņemšanas soda raksturojumam, saskaņā ar kuru šis sods nevar tikt uzskatīts nedz par tādu valsts pasākumu, kurš ir nepieciešams atgriešanas lēmuma izpildei Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punkta izpratnē, nedz arī par aizturēšanu šīs direktīvas 15. panta izpratnē.

42. Savukārt valsts iestādes izdotā rīkojuma atstāt valsts teritoriju noteiktā termiņā neievērošanas gadījumā paredzētais brīvības atņemšanas sods objektīvi — kaut arī tikai īslaicīgi — kavē minētā atgriešanas lēmuma izpildi. Tas nenoliedzami nav Direktīvā 2008/115 paredzētās efektīvas atgriešanas politikas raksturelements. Būtībā tiesiskais regulējums, kas paredz attiecīgo sodu, atņem Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punktam, laot to kopā ar šīs direktīvas 15. pantu, to lietderīgo iedarbību.

43. Iepriekš minētais secinājums ir izmantojams ne tikai saistībā ar brīvības atņemšanas sodu, kas ir paredzēts valsts iestādes izdotā rīkojuma atstāt valsts teritoriju noteiktā termiņā neievērošanas gadījumā, bet arī saistībā ar šāda rīkojuma neievērošanas kriminalizāciju kā tādu.

44. Tāda noziedzīga nodarījuma kā šajā lietā, proti, valsts iestādes izdotā rīkojuma neievērošanas, kriminalizācijas mērķis ir aizsargāt, kā arī atbalstīt valsts iestāžu autoritāti ar krimināltiesisku līdzekļu palīdzību. Tomēr redzams, ka Direktīvas 2008/115 autori lielāku vērtību ir piešķirušī efektīvas atpakaļnosūtīšanas politikas nodrošināšanai, nevis valsts varas iestāžu autoritātes aizsardzībai, atbilstoši Direktīvas 2008/115 15. pantam šādā situācijā paredzot aizturēšanu izraidīšanas nolūkā. Šādā pašā situācijā paredzot brīvības atņemšanas sodu, Itālijas tiesiskajā regulējumā — tieši pretēji — priekšroka ir dota valsts varas iestāžu autoritātes aizsardzībai salīdzinājumā ar efektīvas atpakaļnosūtīšanas politikas nodrošināšanu, līdz ar to liedzot Direktīvas 2008/115 15. pantam tā lietderīgo iedarbību.

45. Līdz ar to ir jāsecina, ka Direktīva 2008/115, it īpaši tās 8. panta 1. punkts, lasot to kopā ar tās 15. pantu, nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā ir paredzēts, ka

valsts iestādes izdota rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neievērošana ir atzistama par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods līdz četriem gadiem⁶, tiktāl, ciktāl ar šādu tiesisko regulējumu iepriekš minētajiem Direktīvas 2008/115 pantiem tiek atņemta to lietderīgā iedarbība.

46. Šo secinājumu nav iespējams atspēkot ar argumentu, saskaņā ar kuru krimināltiesiskais regulējums ietilpst dalībvalstu, nevis Eiropas Savienības kompetencē⁷.

47. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības tiesībās ir paredzēti šīs kompetences ierobežojumi⁸. Dalībvalstīm šī kompetence ir jāīsteno tādējādi, lai tās varētu izpildīt no Savienības tiesībām izrietošos pienākumus, tai skaitā to pienākumu sasniegt rezultātu, kuru ir iecerēts panākt ar attiecīgo direktīvu, kas izriet no LESD 288. panta trešās daļas. Krimināltiesiskais regulējums

6 — Saprotašs, tas nenozīmē, ka atpakaļnosūtīšanas procedūras laikā trešās valsts valstspiederīgais nevarētu tikt apcietināts vai notiesāts par kāda cita valsts tiesību aktos paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

7 — Šajā ziņā skat. 2007. gada 23. oktobra spriedumu lietā C-440/05 Komisija/Padome (Krājums, I-9097. lpp., 66. punkts un tajā minētā judikatūra).

8 — Šajā ziņā skat. 2007. gada 6. marta spriedumu apvienotajās lietās C-338/04, C-359/04 un C-360/04 *Placanica* u.c. (Krājums, I-1891. lpp., 68. punkts).

nedrīkst apdraudēt Savienības tiesību normu lietderīgo iedarbību, kas, manuprāt, tomēr tā ir attiecībās starp, pirmkārt, valsts tiesību aktiem, kuros ir paredzēts noziedzīgs nodarījums, kuru veido valsts iestādes izdota rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neievērošana un par kura izdarīšanu ir piemērojams brīvības atņemšanas sods līdz četriem gadiem, un, otrkārt, Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punktu, lasot to kopā ar šīs direktīvas 15. pantu, kuros ir paredzēts dalībvalstu pienākums veikt visus vajadzīgos pasākumus, tostarp aizturēšanu, lai izpildītu atgriešanas lēmumu, kā arī neveikt tādus pasākumus, kuri varētu apdraudēt šā lēmuma izpildi.

48. Noderīgi ir izvērtēt arī Direktīvas 2008/115 8. panta 1. punkta, lasot to kopā ar šīs direktīvas 15. pantu, raksturu. Šajās tiesību normās dalībvalstīm noteiktie pienākumi, ko esmu aprakstījis šī viedokļa iepriekšējā punktā, ir formulēti skaidri un beznosacījuma veidā un saistībā ar tiem nav jāveic nekādi specifiski īstenošanas pasākumi. Šo dalībvalstu pienākumu papildelements ir trešo valstu valstspiederīgo, kas nelikumīgi uzturas dalībvalstu teritorijā, tiesības. Saskaņā ar Tiesas

pastāvīgo judikatūru attiecīgā direktīvas norma tādējādi ir viena no tādām tiesību normām, kurai var piemist tieša iedarbība, kas ļauj privātpersonai uz to atsaukties attiecībā pret valsti, kura noteiktajā termiņā nav transponējusi direktīvu, lai panāktu, ka netiek piemērots tāds valsts tiesiskais regulējums, kurš ir pretrunā šai normai⁹. Šādā gadījumā valsts tiesai ir jāpiemēro direktīvas normas, nevis tām pretējās valsts tiesību aktu normas¹⁰.

49. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka Tiesai uz uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem būtu jāatbild šādi: Direktīva 2008/115, it īpaši tās 8. panta 1. punkts, lasot to kopā ar tās 15. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā ir paredzēts, ka valsts iestādes izdota rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neievērošana ir atzīstama par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods līdz četriem gadiem.

9 — Šajā ziņā skat. 1986. gada 26. februāra spriedumu lietā 152/84 *Marshall* (*Recueil*, 723. lpp., 46. punkts) un 2011. gada 3. marta spriedumu lietā C-203/10 *Auto Nikolovi* (Krājums, I-1083. lpp., 64. punkts).

10 — Šajā ziņā skat. 1988. gada 20. septembra spriedumu lietā 190/87 *Moormann* (*Recueil*, 4689. lpp., 23. punkts).

Secinājumi

50. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, iesaku Tiesai uz *Corte d'appello di Trento* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem sniegt šādu atbildi:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīva 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, it īpaši tās 8. panta 1. punkts, lasot to kopā ar tās 15. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā ir paredzēts, ka valsts iestādes izdota rīkojuma par valsts teritorijas atstāšanu noteiktā termiņā neievērošana ir atzīstama par noziedzīgu nodarījumu, par kuru ir piemērojams brīvības atņemšanas sods līdz četriem gadiem.